

Uloga i mogućnosti srpskih medija na Kosovu

2022

Uloga i mogućnosti srpskih medija na Kosovu

Naziv istraživanja: Uloga i mogućnosti srpskih medija na Kosovu

Izdavač: Kosovska fondacija za otvoreno društvo – KFOS

Za izdavača: Crno beli svet

Autor: Verka Jovanović & Sanja Sovrlić

Originalan jezik na kojem je rađena analiza je srpski jezik.

Lektura: Crno beli svet

Dizajn: tedel

Štampa (tiraž): 100

Ova publikacija nastala je u okviru projekta OPEN koji sprovodi Kosovska fondacija za otvoreno društvo (KFOS) u saradnji sa Crno beli svet - CBS. Stavovi izraženi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autoru istraživanja i ne predstavljaju nužno stavove KFOS-a.

Godina izdavanja: 2022

SADRŽAJ

O inicijativi Open 07

Sadržaj 08

01.

IZVRŠNI REZIME 09

02.

OBLAST X 10

2.1

OPIS STANJA I
DETEKTOVANJE
PROBLEMA 10

2.2

CILJ STUDIJE I
METODOLOGIJA
ISTRAŽIVANJA 12

2.3

REZULTATI
ISTRAŽIVANJA
I NJIHOVO
KONTEKST-
UALIZOVANJE 14

Kvantitativno
istraživanje 14

Kvantitativno
istraživanje 21

O inicijativi Open

„Demokratija, otvorenost i perspektive srpske zajednice na Kosovu – OPEN” je inicijativa Kosovske fondacije za otvoreno društvo (KFOS), započeta tokom 2020. godine. Ova inicijativa ima za cilj da se razvije otvoreni i dinamični prostor za diskusiju unutar srpske, između srpske i ostalih zajednica, kao i institucija na Kosovu.

Organizacije civilnog društva i medija iz srpske zajednice na Kosovu, članice inicijative, se specifično bave analizama i procenom uticaja civilnih i političkih organizacija na razvoj demokratije, kao i na otvorenost srpske zajednice na Kosovu. Tim analizama se procenjuju otvorenosti institucija, javnih politika i važnih procesa prema srpskoj zajednici na Kosovu, kao i stepen otvorenosti srpske zajednice prema istim.

Ove analize će pomoći da se sagleda aktuelno stanje i perspektive srpske zajednice na Kosovu, dok će istovremeno poslužiti kao osnova za argumentovano zastupanje usmereno ka donosiocima odluka, institucijama lokalne i centralne vlasti, te međunarodnoj zajednici.

Uvod

O studiji

Studija prati trendove u radu medija koji izveštavaju na srpskom jeziku na Kosovu: koliko su slobodni da obavljaju svoj posao, da li su otvoreni za različita mišljenja i teme, koliko u svom radu odgovaraju potrebama građana, da li se suočavaju sa cenzurom i autocenzurom kao i napadima i pritiscima. U prvom delu studije je dat opis stanja u medijima, oslonjen na ovogodišnje istraživanje kao i na

istraživanje koje je CBS sproveo u okviru OPEN inicijative 2020-2021 godine u partnerstvu sa Medija centrom iz Čaglavice. Drugi deo studije se odnosi na kvantitativne nalaze istraživanja koje je sprovedeno u okviru OPEN inicijative, dok su u trećem delu predstavljeni kvalitativni nalazi dobijeni putem dubinskih intervjua sa novinarima koji izveštavaju na srpskom jeziku na Kosovu. Na kraju analize su navedene preporuke koje se odnose na medije ali i na institucije.

01. Izvršni rezime

Mediji koji izveštavaju na srpskom jeziku na Kosovu suočavaju se sa brojnim problemima i preprekama u obavljanju svoje dužnosti da pravično i objektivno informišu građane. I ne samo to, uloga medija je i da podstiču pluralizam mišljenja kod građana, da obezbeđuju sveobuhvatnost informacija koje su važne za skladno funkcionisanje društva, u zavisnosti od tema za koje su se opredelili svojim statutom.

Ovim istraživanjem želeli smo da saznamo koliko su mediji u mogućnosti da ispunjavaju svoju ulogu. Obavili smo anketu na terenu koja je obuhvatila ispitanike sa severa i juga Kosova i sprovedi dubinske intervjue sa novinarima iz srpskih sredina na Kosovu.

Istraživanje je pokazalo da mediji, odnosno novinari kao predstavnici medija, razumeju potrebe građana za informisanjem, ali nisu u mogućnosti da adekvatno odgovore na njih, iz različitih razloga. Neki od razloga su sledeći:

- ⊖ Otežana komunikacija sa institucijama
- ⊖ Cenzura i autocenzura
- ⊖ Nedostatak kapaciteta
- ⊖ Finansiranje

Sa druge strane, anketirani građani smatraju da se novinari često ne bave temama koje su važne, pa tako 54% ispitanika smatra da često važne vesti izostaju, a da se novinari plaše da saopšte istinu usled različitih pritisaka kojima su izloženi smatra 55% ispitanika.

Novinari koje smo intervjuisali to vide na drugačiji način, ističući da je nedostatak kapaciteta i kadrova glavni razlog zbog kojeg se oni ne bave istraživačkim radom u većoj meri.

Ipak, slažu se da je prisutna i cenzura, posebno kod medija koji se finansiraju iz državne kase, ali i autocenzura, koja je zastupljenija, i koja postoji kod svih medija na Kosovu.

Ključne preporuke

- ⊖ **IZVEŠTAVATI O LOKALNIM TEMAMA**
- ⊖ **ISPITIVATI POTREBE PUBLIKE**
- ⊖ **PRIJAVLJIVATI PRITISKE I NAPADE NA NOVINARE**
- ⊖ **ODGOVARATI NA UPITE NOVINARA**
- ⊖ **REAGOVATI NA PRIJAVLJENE SLUČAJEVE PRITISAKA I NAPADA**
- ⊖ **OSIGURATI STABILNE FONDOSVE ZA FINANSIRANJE RADA MANJINSKIH MEDIJA**
- ⊖ **FONDOSVE PRILAGODITI POTREBAMA MEDIJA**

02. Oblast X

2.1 Opis stanja i detektovanje problema

⊖ Kakvo je stanje u oblasti kojom se bavite

Mediji na Kosovu suočavaju se sa brojnim problemima u svom radu na šta ukazuju i brojni izveštaji iz ove oblasti. Izostanak primene zakonskih garancija za medijske radnike i institucionalne zaštite novinara, nepoštovanje zakona o pristupu informacijama, odbijanje institucija i njihovih predstavnika da odgovore na pitanja novinara, ograničena finansijska sredstva a samim tim i nedostatak kapaciteta za obavljanje novinarskog posla - samo su neki od problema sa kojima se suočavaju novinari na Kosovu. Mediji koji izveštavaju na srpskom jeziku pored navedenog se suočavaju i sa problemom nepoštovanja zakona o zvaničnim jezicima pa se neretko dešava da kada odgovor od institucija i dobiju on bude na albanskom jeziku a ne na srpskom koji je takođe zvanični jezik na Kosovu. U intervjuima istraživačima CBS-a novinari su naveli da se mediji na srpskom jeziku suočavaju sa pritiscima u svom radu ali i sa cenzurom i autocenzurom.

Na srpskom jeziku ukupno je aktivnih 48 medija, od toga 8 televizija, 21 radio stanica i 13 online portala i 6 video produkcija. Deo medija saraduje kroz 3 mreže, Kosma mreža, Mreža Most i Nezavisna TV mreža.

48 aktivnih medija na srpskom jeziku

8 televizija

21 radio stanica

13 online portala

6 video produkcija

Istraživanje koje su Crno Beli svet i Media centar iz Čaglavice sprovedi tokom 2020-2021 u okviru OPEN inicijative pokazalo je da u sredinama na Kosovu u kojima žive Srbi postoji više izvora informisanja. Građanima su dostupni medijski sadržaji medija sa Kosova koji izveštavaju na srpskom jeziku, albanskih medija sa Kosova, kao i medija iz Srbije. U takvoj situaciji srpski mediji sa Kosova nisu u ravnopravnom položaju u pogledu produkcijskih kapaciteta, kako u vrsti, tako i u količinama sadržaja koji proizvode na svakodnevnom nivou.

Mediji na Kosovu koji izveštavaju na srpskom jeziku su registrovani u najvećem broju slučajeva kod Nezavisne komisije za medije prema Zakonu br. 04/L-44 o Nezavisnoj Komisiji za Medije i mogu se podeliti na:

- Medije čiji je osnivač država (javna preduzeća ili javni servisi)
- Komercijalni mediji (nastali kao preduzetnička inicijativa njihovih vlasnika)
- Mediji koji funkcionišu kao registrovane nevladine organizacije
- Dopisnici ili dopisništva medija ili agencija čija je centrala u Beogradu ili inostranstvu
- Lokalne audio – video produkcije koje emituju sopstveno producirani program preko partnerskih medija i preko interneta.

Medijskim izveštavanjem je najbolje pokriveno centralno Kosovo i sever Kosova, a najlošije Metohija, Gora (gde žive Goranci i Bošnjaci koji govore srpskim, odnosno bosanskim jezikom) i opština Zubin Potok na severu Kosova. Isto tako se može oceniti i rad medija na terenu. Najviše se izveštava sa centralnog i severnog Kosova, kao i iz Kosovskog Pomoravlja, a najmanje iz Siriničke župe Metohije, Gore i opštine Zubin Potok.

Prema načinima finansiranja srpski mediji su podeljeni na one koji se finansiraju od:

- Planskih finansijskih doznaka iz budžeta Srbije (JP Mreža Most)
- Sredstava koja na osnovu Konkursa za sufinansiranje elektronskih medija dodeljuje Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije
- Sredstava koja na osnovu konkursa dodeljuje Kancelarija za pitanja zajednica pri Kabinetu premijera Kosova
- Planske finansijske doznake iz budžeta Skupštine Kosova (RTK2)
- Donacije međunarodnih organizacija i stranih ambasada na osnovu projekata (najveći donatori za medije na srpskom do sada su bili: OEBS, UNDP, USAID, NED, BTD, KFOS i ambasade: Norveška, SAD, Nemačka, Velika Britanija itd.)

- Sponzorstva (minimalno i neznatno)
- Prihodi od oglašavanja (minimalno i neznatno)

a. Kakve se promene dešavaju, koji su trendovi

Ovogodišnje istraživanje pokazuje da mediji imaju sve izraženije probleme pri pokušaju da dođu do informacija i sagovornika, kako u institucijama tako i među građanima. Pojedini učesnici istraživanja ističu da postoje mediji koji su na "crnoj listi" srpskih zvaničnika sa Kosova te da ih, osim što im ne odgoraju na upite, ne pozivaju na zvanične konferencije za medije.

Intervjuisani novinari ističu da su nezavisni mediji u sve težem položaju što zbog nestabilnog finansiranja što zbog nedostupnosti informacija i zvaničnika. Vezanost za donatore i projektno finansiranje im takođe otežava rad jer ne postoji dugoročno i stabilno finansiranje. Sa druge strane svoje predloge projekata moraju da usklađuju sa ciljevima donatora pa su neretko prinuđeni da obavljaju i druge poslove, poput organizacije okruglih stolova, fokus grupa, anketa, što im ostavlja manje vremena za obavljanje novinarskog posla. Istovremeno rad na projektima zahteva i administrativni deo posla koji su prinuđeni da obavljaju novinari zbog toga što je reč o malim redakcijama. To im otežava i da nekim kompleksnijim temama posvete više vremena već se njihovo izveštavanje često svodi na prenošenje izjava i saopštenja.

b. Ko su važni akteri i kakve su njihove uloge

Najvažniju ulogu u obezbeđivanju pluralizma u izveštavanju ima Nezavisna komisija za medije (NKM). NKM je glavno nezavisno regulativno telo koje "izdaje licencu javnim i privatnim emiterima, donosi i sprovodi politiku emitovanja i reguliše prava, obaveze i odgovornosti fizičkih i pravnih lica koja pružaju audio i audiovizuelne medijske usluge". Zamerke radu ovog tela odnose se na jednostavnost procedure i minimalnim zahtevima pri registraciji medija, izbor članova UO od strane Skupštine Kosova, kao i kašnjenja u pokretanju slučajeva i primeni novčanih kazni za kršenje zakona. U nadležnosti ovog tela su radio i televizijske stanice. Savet za štampu je zadužen za poštovanje kodeksa štampe i novinarskih standarda u štampanim medijima, kao i na internet portalima. Zakonom je regulisano i postojanje Javne službe emitovanja (JSE) ili RTK kao javnog servisa.

c. Koji su glavni problemi

Istraživanje *Otvorenost srpskih medija na Kosovu*¹ iz 2021. godine je pokazalo prisutnost izrazite polarizacije među srpskim medijima na Kosovu, koja usko prati podelu na navedene izvore finansiranja.

Takođe, glavni problemi srpskih medija na Kosovu vezani su za budžetska sredstva. Finansiranje se navodi kao ključni element koji utiče na sve segmente rada medija, počev od izbora tema, preko izvora informacija i dostupnosti ključnih političkih aktera značajnih za izveštavanje.²

Drugi problematični trend u oblasti medija jeste dominacija politike. Teme iz politike dominiraju u svim sferama života građana, što se reflektuje i na rad medija kojima ostaje malo prostora za izveštavanje o drugim temama.

Intervjuisani novinari ističu da su nezavisni mediji u sve težem položaju što zbog nestabilnog finansiranja što zbog nedostupnosti informacija i zvaničnika. Vezanost za donatore i projektno finansiranje im takođe otežava rad jer ne postoji dugoročno i stabilno finansiranje. Sa druge strane svoje predloge projekata moraju da usklađuju sa ciljevima donatora pa su neretko prinuđeni da obavljaju i druge poslove, poput organizacije okruglih stolova, fokus grupa, anketa, što im ostavlja manje vremena za obavljanje novinarskog posla.

Treći problem se odnosi na bezbednost novinara. Novinari se suočavaju sa pretnjama i pritiscima dok izostaje institucionalna zaštita i blagovremeno rešavanje slučajeva napada na novinare.

2.2 Cilj studije i metodologija istraživanja

Glavni cilj studije jeste doprineti razvoju pluralizma u srpskim sredinama na Kosovu kroz analizu slobode medija na srpskom jeziku na Kosovu i analizu uticaja medija na stvaranje javnog mnjenja i omogućavanje slobode informisanih izbora građana.

1 Otvorenost srpskih medija na Kosovu, OPEN 2021, <https://kfos.org/al/publikime/99/otvorenost-srpskih-medija-na-kosovu>

2 Otvorenost srpskih medija na Kosovu, OPEN 2021, <https://kfos.org/al/publikime/99/otvorenost-srpskih-medija-na-kosovu>

Nastojaćemo da saznamo kako postojeći trendovi utiču na otvorenost medija da daju odgovore na medijske potrebe građana i obezbede zastupljenost pluralizma mišljenja građana u javnoj sferi.

Pitanja na koja ćemo nastojati da odgovorimo ovim istraživanjem su sledeća:

- ⊖ *U kojoj meri mediji razumeju potrebe građana za informisanjem i da li adekvatno odgovaraju na te potrebe?*
- ⊖ *Da li nebezbednost novinara iz srpskih medija na Kosovu sprečava novinare da se bave određenim temama i problemima?*
- ⊖ *U kojoj meri institucije i političke partije obezbeđuju potrebne/trazene podatke medijima?*

Specifični ciljevi studije:

- 1 Istražiti da li i u kojoj meri postoji auto-cenzura u srpskim medijima na Kosovu kroz intervju sa novinarima
- 2 Uticati na pluralizam mišljenja kroz tekstove i različite forme informisanja građana kroz različite autorske tekstove, stavove i mišljenja.
- 3 Ocena sposobnosti medija da, uzimajući u obzir specifičnosti ambijenta u kom rade, informišu građane na način da oni imaju mogućnost da donose informisane odluke o važnim aspektima života
- 4 Doprineti boljem razumevanju potreba građana za informisanjem i njihovih očekivanja od medija

U svrhu postizanja ciljeva studije, sprovedeno je kvantitativno i kvalitativno istraživanje.

U okviru kvantitativnog istraživanja, sprovedeno je terensko anketiranje na jugu i severu Kosova. Ukupno je anketirano 600 ispitanika, od kojih je

Najvažniju ulogu u obezbeđivanju pluralizma u izveštavanju ima Nezavisna komisija za medije (NKM). NKM je glavno nezavisno regulativno telo koje "izdaje licencu javnim i privatnim emiterima, donosi i sprovodi politiku emitovanja i reguliše prava, obaveze i odgovornosti fizičkih i pravnih lica koja pružaju audio i audiovizuelne medijske usluge". Zamerke radu ovog tela odnose se na jednostavnost procedure i minimalnim zahtevima pri registraciji medija, izbor članova UO od strane Skupštine Kosova, kao i kašnjenja u pokretanju slučajeva i primeni novčanih kazni za kršenje zakona.

300 na severu, u opštinama Severna Mitrovica, Leposavić, Zvečan i Zubin Potok, a 300 na jugu (iz regiona opštine Gračanica, Kosovskog Pomoravlja, Štrpca i Goraždevca).

U okviru kvalitativnog istraživanja, sprovedeno je pet dubinskih intervjua sa novinarima sa severa i juga Kosova. U razgovoru sa njima, nastojali smo da saznamo na koji način biraju teme i da li se suočavaju sa pritiscima da rade ili ne rade na određenim temama, zatim, da li mediji na srpskom jeziku na Kosovu doprinose pluralizmu mišljenja građana kroz teme koje obrađuju, da li su prisutne cenzura i autocenzura i kakvo je stanje po pitanju dostupnosti informacija od centralnih i lokalnih institucija.

2.3 Rezultati istraživanja i njihovo kontekstualizovanje

Kvantitativno istraživanje

Terenskim anketiranjem građani srpske nacionalnosti su odgovarali na pitanja kako oni vide medije u svom okruženju i da li mediji adekvat-

no odgovaraju na njihove potrebe. Pre svega smo građane pitali koliko imaju poverenja u medije koji pripadaju različitim jezičkim grupama i regionima. Prema rezultatima, građani imaju najviše poverenja u srpske medije iz Beograda i sa Kosova (oko 80% ispitanika je izjavilo da u potpunosti ili uglavnom ima poverenje u ove medije).

Međutim, kada je reč o poverenju u albanske medije sa Kosova i strane medije, situacija je potpuno suprotna. Čak 81% ispitanika odgovorilo je da uopšte ili uglavnom nema poverenje u albanske medije sa Kosova. Zatim, 12% je izjavilo da ima poverenje u ove medije, a 7% nije znalo, ili nije želelo da odgovori.

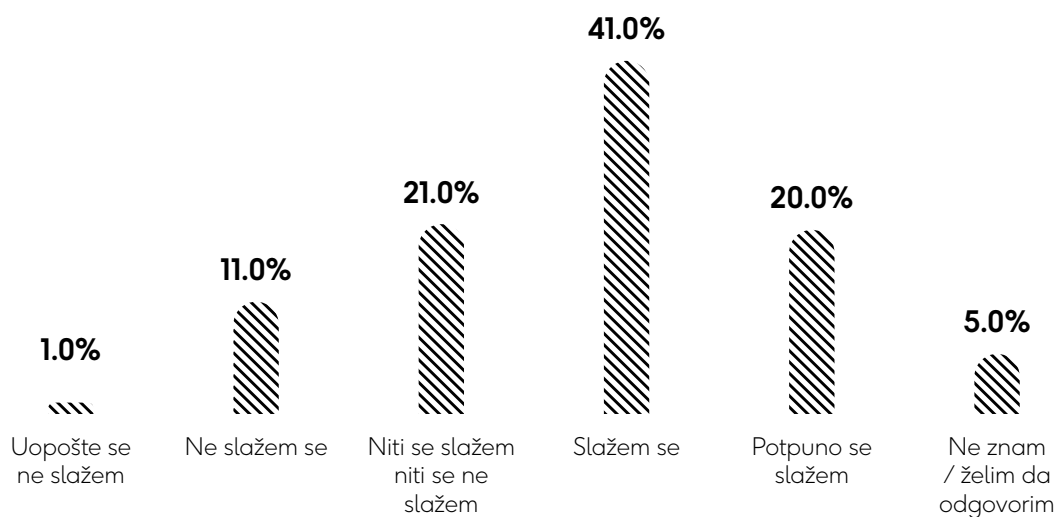
Kada se radi o stranim medijima, poverenje građana je nešto veće nego u albanske medije, ali znatno manje od poverenja u srpske medije. U ove medije ima poverenja 24% ispitanika sa Kosova, dok je poverenje uglavnom ili u potpunosti odsutno kod 65% ispitanika.

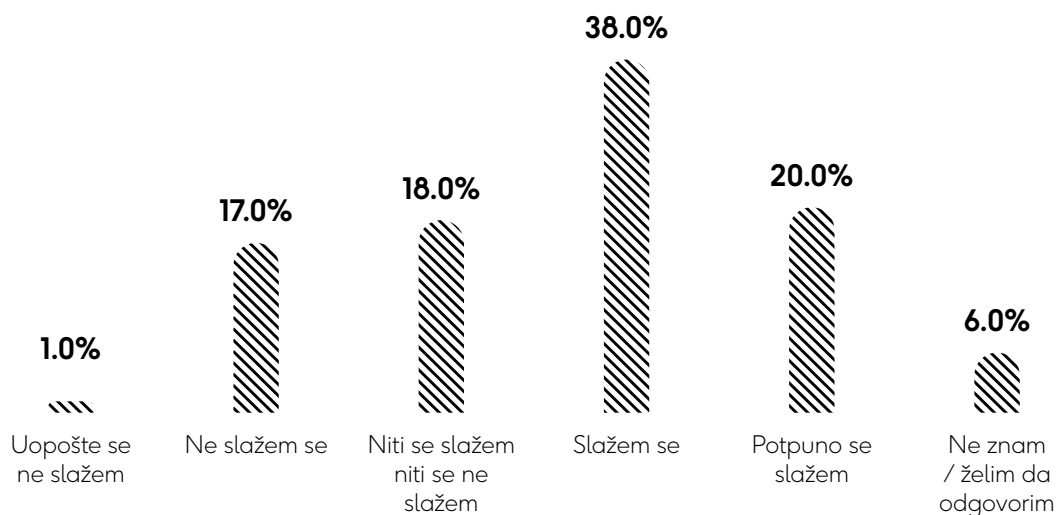
Moguće je da jedan od razloga za nepovjerenje u medije od strane određenog procenta građana proizilazi iz ubeđenja da su mediji pod kontrolom vlasti i političkih stranaka. Sa ovom tvrdnjom slaže se 61% ispitanika, 12% ispitanika smatra da mediji nisu pod kontrolom vlasti i političkih stranaka, dok 26% ispitanika nije znalo da odgovori, ili je bilo neodlučno po ovom pitanju.

Većina ispitanika (58%) takođe smatra da su mediji pristrasni i da favorizuju određenu stranu, a 17% misli suprotno. Međutim, zanimljiv je podatak da je 40% ispitanika izjavilo da se mediji trude da priču obrade kritički i iz nekoliko uglova (grafikon 7).

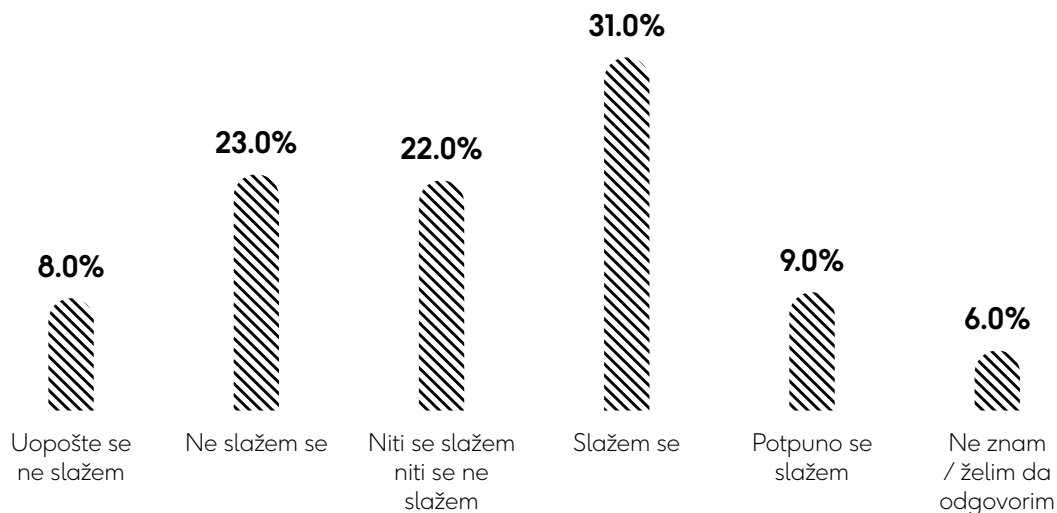
05. Mediji su pod kontrolom političkih stranaka i vlasti

06. Smatram da su informacije koje dobijam iz medija pristranase, da favorizuju određenu stranu

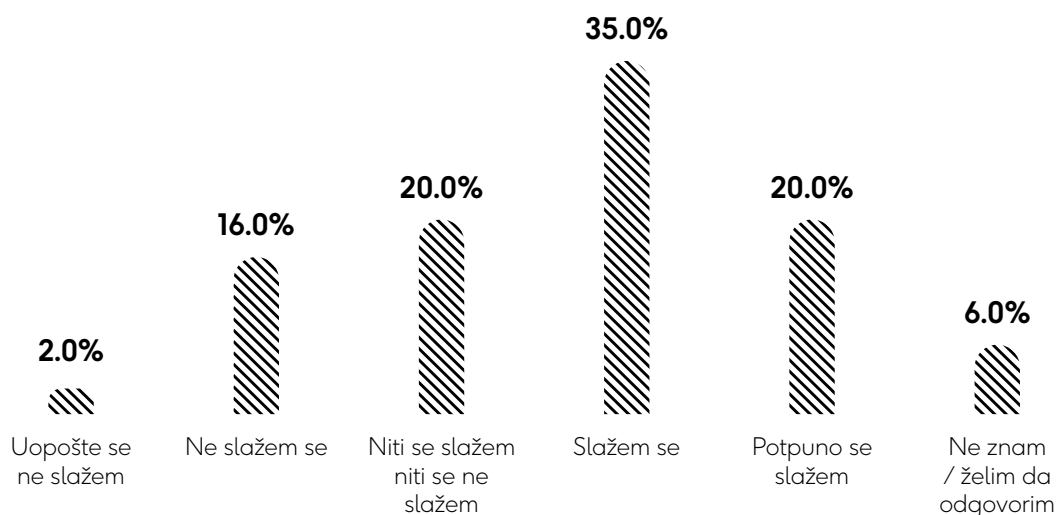
07. Kada izveštavaju o nekom događaju, mediji se trude da priču obrade kritički i iz nekoliko uglova

Na osnovu odgovora građana, možemo zaključiti da iako većinom misle da su mediji pristrasni, ipak smatraju da se mediji trude da kritički obrade priču iz nekoliko uglova. Uzrok ove kontradiktornosti ćemo možda pronaći u

odgovorima na sledeća pitanja. Naime, da misli da se novinari plaše da saopšte istinu usled različitih pritisaka kojima su izloženi smatra 55% ispitanika, dok 18% ispitanika smatra da to nije istina.

08. Mislim da se novinari plaše da napišu/saopšte istinu usled različitih pritisaka kojima su izloženi

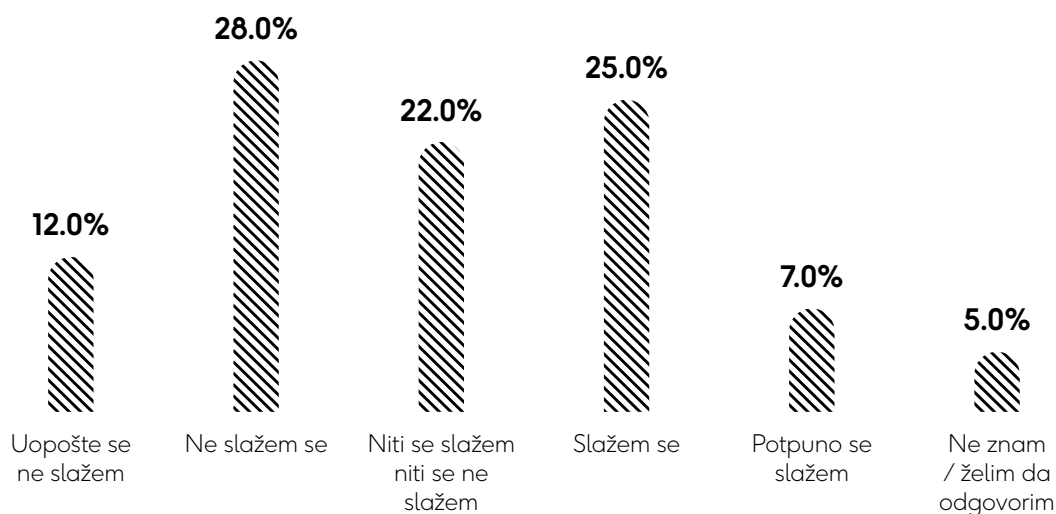

Zatim, 40% ispitanika smatra da mediji nisu nezavisni i da ne donose sami odluke o tome kako će izveštavati, dok se 32% ispitanika ne slaže sa tom tvrdnjom, odnosno smatra da su mediji nezavisni. Interesantan je podatak da je u proseku 20% ispitanika na pitanja o nezavisnosti medija odgovaralo sa "niti se slažem niti se ne slažem".

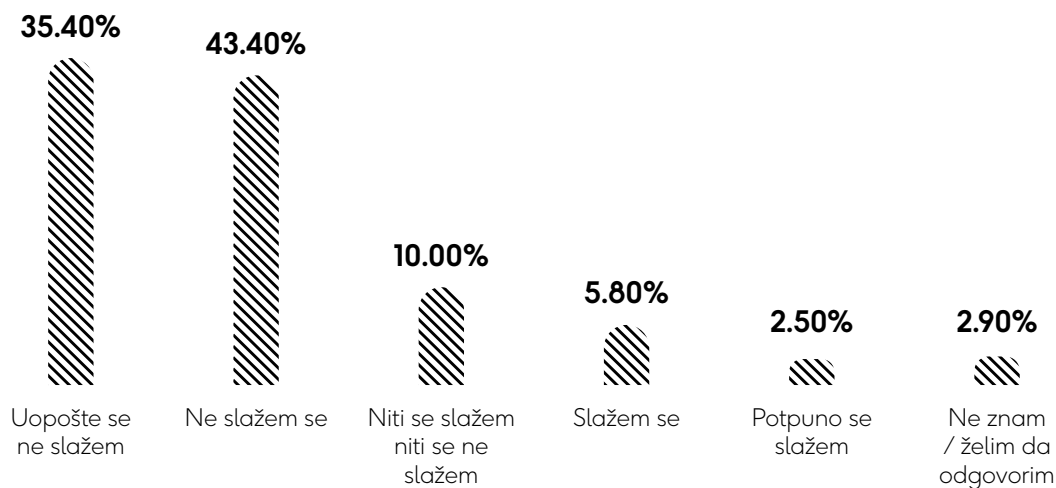
To je prilično visok procenat ravnodušnih prema tvrdnjama koje iziskuju kritički pristup i svest o radu medija u njihovom okruženju.

Da postoji razlika u izveštavanju i profesionalnom radu između različitih medija na Kosovu smatra 50% ispitanika, a 19% smatra da to nije tačno.

09. Verujem da su mediji nezavisni i da sami donose odluke kako će izveštavati

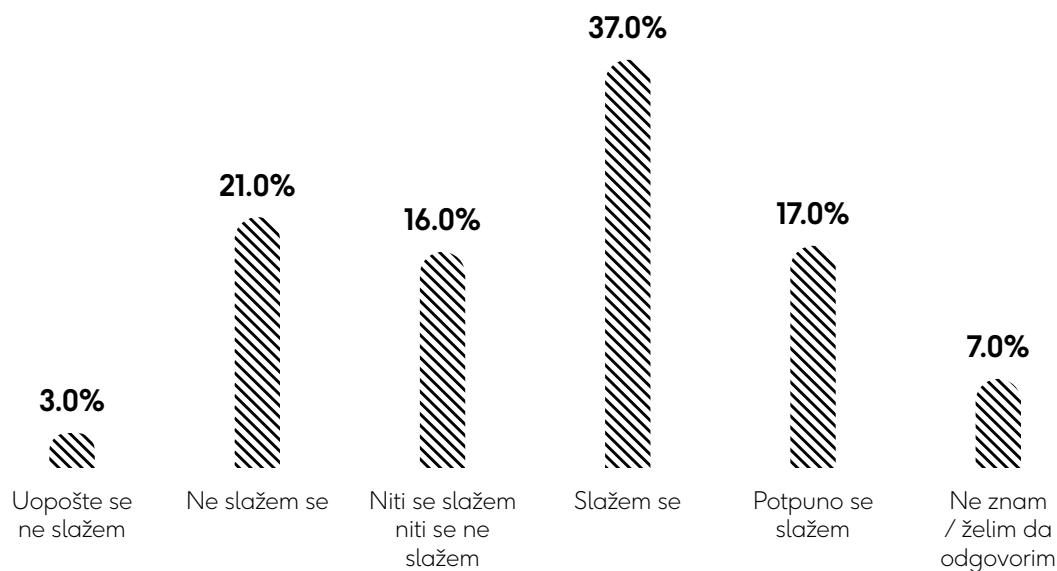
10. Postoji razlika u izveštavanju i profesionalnom radu između medija na Kosovu

Kada je reč o zastupljenosti tema u medijima, tema koje interesuju građane, 54% ispitanika

smatra da često važne vesti izostaju, a 24% smatra suprotno.

11. Često primetim da određenih važnih vesti nema u medijima

Kod pitanja "navedite 3-5 tema kojima bi srpski mediji na Kosovu trebalo češće da se bave" bila je dozvoljena mogućnost višestrukih odgovora. Stoga imamo zastupljene brojne teme koje su građani prepoznali kao važne i nedovoljno zastupljene u medijskom prostoru. Teme koje su dobile najviše nominacija jesu kultura / umetnost, zatim ekonomija, sport

obrazovanje, bezbednost i nezaposlenost, odnosno zapošljavanje, tim redosledom. Ove teme su dobile preko 100 glasova građana. Druge teme koje su nominovane bile su turizam, zabava, ekologija, nasilje nad ženama, zdravstvena zaštita i druge. Detaljan pregled sa brojevima glasova pogledajte u grafikonu ispod.

Najzanimljiviji nalaz je taj da je najveći broj odgovora bio "ne znam". To možemo protumačiti na više načina:

- ⊖ da su građani pasivni i nezainteresovani
- ⊖ da postoji nedostatak pluralizma mišljenja kod građana
- ⊖ da su građani ne vide realnu mogućnost da utiču na teme kojima se mediji bave.

Naravno, razlozi su različiti i navedene pretpostavke ne odražavaju nužno činjenično stanje. Ali je činjenica da većina građana nije znala da navede teme o kojima bi voleli da čitaju znala ili slušaju u medijima, što je svakako zabrinjavajuće i signalizira ravnodušnost građana prema radu medija.

Kvalitativno istraživanje

Za potrebe kvalitativnog istraživanja, obavljeno je 5 intervju sa novinarima srpske nacionalnosti sa Kosova. Nastojali smo da saznamo koliko mediji zadovoljavaju potrebe građana u pogledu zastupljenosti tema koje su važne za građane, u pogledu objektivnosti, ali i u pogledu sposobnosti medija da informišu građane na način da oni imaju mogućnost da donose informisane odluke o važnim aspektima života.

Svi intervjuisani novinari su istakli da u medijima preovladavaju informativne teme koje se tiču politike i čak visoke politike, više nego lokalne teme. Takođe, ističu da nedostaje bavljenje ozbiljnijim istraživačkim radom, jer, kako kažu, lokalnim medijima nedostaje kapaciteta za to.

Kao glavne prepreke sa kojima se suočavaju mediji na Kosovu u svom radu navode:

- ⊖ Nedostatak komunikacije sa institucijama - lokalnim i centralnim
- ⊖ Cenzuru i autocenzuru
- ⊖ Nedostatak kapaciteta
- ⊖ Finansiranje

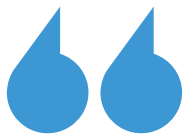
Svi intervjuisani novinari su istakli da u medijima preovladavaju informativne teme koje se tiču politike i čak visoke politike, više nego lokalne teme. Takođe, ističu da nedostaje bavljenje ozbiljnijim istraživačkim radom, jer, kako kažu, lokalnim medijima nedostaje kapaciteta za to.

Otežana komunikacija sa institucijama

Kao jedna od najvećih prepreka u radu medija i sprovođenju njihove dužnosti da podstiču pluralizam mišljenja kod građana i daju odgovore na medijske potrebe građana navodi se nedostatak komunikacije sa institucijama i, samim tim, poteškoće u dolaženju do informacija od javnog značaja.

"Ljudi koji rade u tim institucijama ne shvataju da je njihov posao da nama daju informacije, već medije percipiraju ili kao neprijatelja, ili kao opozicionog subjekta koji radi sve što je u njihovoj moći da im se suprotstavi i da javnosti prenese ono što loše rade... Umesto da medije vide kao neki vid podrške da usavrše svoj posao i da promovišu ono što rade," navodi jedna novinarka sa severa Kosova.

Nedostatak komunikacije je prisutan i kod predstavnika institucija na lokalnom nivou i kod onih na centralnom, uključujući tu kabinet premijera, ministarstva i kosovsku vladu, a kako jedan novinar navodi: "Najgora je situacija sa predstavnicima Srpske liste," koji jako retko odgovaraju na upite novinara. Druga novinarka ističe da Srpska lista retko odgovara na pitanja novinara, a kada se to desi, dešava se pismenim putem, "kao da imaju strah od mogućnosti da im se postavi još neko pitanje".

Ti pritisci očigledno postoje, ja sam se suočio sa jednim takvim... mislim da pojedini mediji i novinari već sami znaju šta je ono što bi smeli da izveste i da zbog nekih političkih struktura nisu u mogućnosti da pišu o tome. Postoji već obrazac o tome šta sme da se piše, a šta ne sme. Mislim da u pojedinim medijima postoji.”

Novinari dalje navode da je situacija još gora kada su u pitanju predstavnici vlasti albanske nacionalnosti, sa kojima komunikacije uopšte nema, te da je ranije situacija bila bolja, pre dolaska premijera Kurtija na vlast:

“Jedino ako se desi konferencija za novinare pa dobijemo priliku da postavimo pitanje Kurtiju, Vjosi Osmani ili nekom drugom zvaničniku. Oni se potpuno ignorantski ponašaju prema čitavoj srpskoj zajednici, tako i prema medijima. Kurti otkako je došao na vlast ni na jednoj srpskoj televiziji, radio stanici ili srpskom mediju nije dao posebnu izjavu ili intervju.”

Cenzura i autocenzura

Intervjuisani novinari se uglavnom slažu da ima i cenzure i autocenzure u srpskim medijima na Kosovu, ali uglavnom ne vide sebe kao nekoga ko tome podleže.

“Ti pritisci očigledno postoje, ja sam se suočio sa jednim takvim...mislim da pojedini mediji i novinari već sami znaju šta je ono što bi smeli da izveste i da zbog nekih političkih struktura nisu u mogućnosti da pišu o tome. Postoji već obrazac o tome šta sme da se piše, a šta ne sme. Mislim da u pojedinim medijima postoji.”

Kako jedna novinarka objašnjava, pokušaji cenzure se dešavaju prilično suptilno i ne tako otvoreno. Zato smatra da ima više autocenzure nego cenzure:

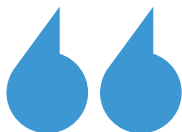
“Ja sam imala situaciju sa kolegicom iz druge redakcije koja me je otvoreno pozvala. Prvo je krenulo sa šalom da ja to ne bi trebalo da objavim, jer, eto, to je glupo, glup je odgovor koji smo dobili od predstavnika jedne institucije. Kako je shvatila da ja imam nameru da objavim, ona me je ponovo pozvala i pričala istu priču kako je bezveze bilo to što je rečeno nama u izjavi i kako ne to trebalo da objavimo i vrtela je tu jednu istu poruku. Eto, to definitivno jeste bio pokušaj pritiska.”

Kao još jednu od škakljivih tema koje se smatraju zabranjenim navode se finansije, “gde ide novac”, odnosno pisanje o tenderima i izvođačima projekata koji su dobili novac iz državnog ili međunarodnog fonda, a nisu projekat sproveli do kraja.

Dalje se ističe da lokalni mediji mogu da pišu o “sitnim prevarama i sitnom kriminalu”, ali za nešto krupnije ili nisu u mogućnosti, zbog finansijske situacije i nedostatka kapaciteta, ili se jednostavno plaše posledica.

Kako novinari objašnjavaju, teme korupcije i krupnog kriminala su teme koje iziskuju hrabrost i novinarsku etiku, ali i sagovornike, koje je teško naći u malim sredinama, gde postoji strah kod ljudi da se izjašnjavaju o takvom nečemu, bilo javno ili anonimno. Neretko je odustajanje od priče usled nedostatka sagovornika, koji su važni za dokazivanje činjenica.

Kako kažu, dubljim istraživačkim radovima se bave regionalni mediji, poput BIRN-a, ili istraživačkih medija iz Beograda. Novinari iz srpskih sredina na Kosovu kažu da se sagovornici radije odazivaju medijima koji dođu sa strane i medijima koji se percipiraju kao regionalni i kao “veliki” mediji.

“Ja sam imala situaciju sa kolegicom iz druge redakcije koja me je otvoreno pozvala. Prvo je krenulo sa šalom da ja to ne bi trebalo da objavim, jer, eto, to je glupo, glup je odgovor koji smo dobili od predstavnika jedne institucije. Kako je shvatila da ja imam nameru da objavim, ona me je ponovo pozvala i pričala istu priču kako je bezveze bilo to što je rečeno nama u izjavi i kako ne to trebalo da objavimo i vrtela je tu jednu istu poruku. Eto, to definitivno jeste bio pokušaj pritiska.”

Sa druge strane, postoje i kritike upućene lokalnim medijima da često biraju sagovornike po tome da li im privatno odgovaraju ili ne: “Dešava se da ljude koje beogradski mediji percipiraju kao sagovornike mi ne percipiramo kao sagovornike. Zato što ih mi poznajemo iz grada i iz nekih drugih priča, nama nisu dovoljno dobri sagovornici. To je pogrešno jer, ako on ima informaciju koju javno iznosi i interes je javnosti da tu informaciju zna, tu nema više kakav je on privatno.”

Nedostatak kapaciteta

Nedostatak kapaciteta, odnosno kadrova, je naveden kao glavni razlog zašto se mediji na srpskom jeziku na Kosovu ne bave ili jako malo bave istraživačkim radom. Takođe, pojedini novinari su naveli da medijske kuće čak nemaju kapaciteta ni da pokrivaju lokalna dešavanja, jer ona iziskuju izlazak na teren i raspodelu posla koju oni nisu u mogućnosti da sprovedu usled malog broja zaposlenih. Nedostatak kapaciteta je

usko povezan sa finansiranjem, ali i sa odlivom mozgova. Kako jedna novinarka ističe, “Mladi se teško odlučuju da ostanu u novinarskom poslu. Obično to potraje po nekoliko meseci. Prva prilika koja se otvori da oni nešto drugo rade, oni to preuzimaju i rade.”

Finansiranje

Jedan od najvećih problema sa kojim se mediji suočavaju i zbog kojeg nisu u mogućnosti da u potpunosti odgovore na potrebe građana jeste finansiranje. Medijima je neophodna dugoročna, sistematska podrška za rad, “za proizvodnju sadržaja, a ne za debate, diskusije i druge vrste javnih aktivnosti.”

Kako novinari ističu, ne postoji način samodržavanja medija putem medijskih usluga, te oni sve više pribegavaju tome da postanu nevladina organizacija kako bi se finansirali putem projektnih budžeta.

4. Preporuke

Preporuke za medije

IZVEŠTAVATI O LOKALNIM TEMAMA

Ovogodišnje istraživanje potvrđuje trend koji je ustanovljen tokom 2020-2021 godine da medijima na srpskom jeziku na Kosovu nedostaje više novinarskih radova koji se odnose na lokalne. Razlozi za to su male redakcije, to što se građani ustručavaju da javno govore ali i što lokalne institucije ne odgovaraju na pitanja novinara. Potrebno je naći načine da u javnom prostoru lokalne teme budu vidljivije makar i na druge kreativne načine, ne nužno kroz klasičnu novinarsku priču (foto reportaža o nekom lokalnom problemu ili temi na sajtu ili društvenim mrežama medija, video, fono ili online anketa o zagađenju, znanstvenju vodom, održavanju kanalizacije, cenama namirnica ili drugim lokalnim temama.)

ISPITIVATI POTREBE PUBLIKE

Mediji na srpskom jeziku na Kosovu su najviše fokusirani na političke teme, dijalog Beograda i Prištine i druge aktuelne dnevno političke događaje. Zbog nedostatka kapaciteta često nisu u mogućnosti da se bave temama poput kulture, sporta, umetnosti, ekonomije kao i drugim koje su u interesu javnosti i građana. S toga je potrebno periodično ispitivanje javnog mnjenja i ciljane publike kako bi svoje izveštavanje prilagodili potrebama građana.

PRIJAVLJIVATI PRITISKE I NAPADE NA NOVINARE

Svi intervjuisani novinari su se suočili sa nekom vrstom pritiska tokom svog rada ali nisu svi dovoljno aktivni u prijavljivanju istih. Sami novinari bi trebalo da budu aktivniji u prijavljivanju svakog vida pritiska (uživo ili online) bilo da dolaze od urednika, predstavnika vlasti ili građana. Dešava se da novinari pojedine komentare ili poruke koje dobijaju uživo ili putem društvenih mreža ne tretiraju ozbiljno pa je potrebno da ohrabrenja da to urade dobiju od novinarskih udruženja, međunarodnih ili domaćih organizacija koje se bave slobodom medija.

Preporuke za institucije

ODGOVARATI NA UPITE NOVINARA

Onemogućen pristup javnim dokumentima i neblagovremeno davanje odgovora institucija i lokalnih samouprava medijima još jedan je trend koji se iz godine u godinu ponavlja. Dobijanje odgovora u zakonski propisanim rokovima, dobijanje odgovora na konkretna pitanja i mogućnost dobijanja odgovora na srpkom jeziku su i dalje poteškoće sa kojima se novinari sreću u svakodnevnom radu. Ovaj trend je neophodno promeniti a zaposleni u institucijama i politički predstavnici moraju imati odgovornost prema interesu javnosti.

BLAGOVREMENO REŠITI PRIJAVLJENE SLUČAJEVE PRITISAKA I NAPADA NA NOVINARE

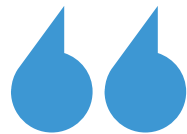
Pritisци na novinare kao i targetiranje novinara i medija su neprihvatljivi bilo da dolaze od pojedinaca, političara ili predstavnika vlasti. Neophodno je stvoriti bezbedno okruženje za rad novinara pa je važno da prijavljeni slučajevi napada i pritisaka na novinare budu blagovremeno rešeni kako bi pokazali primer dobre prakse ali i kako bi bili opomena onima koji potencijalno mogu vršiti pritisak na novinare.

OSIGURATI STABILNE FONDOVE ZA FINANSIRANJE RADA MANJINSKIH MEDIJA

Potrebno je i utvrđivanje jasnih procedura raspodele fondova što predstavlja pouzdan mehanizam za podršku radu medija. Neophodno je osigurati transparentnost celog procesa raspodele fondova.

FONDOVE PRILAGODITI POTREBAMA MEDIJA

Predstavnici medija sve češće ukazuju da je jedan od problema sa kojima se suočavaju to što donatori ne prepoznaju medijske sadržaje kao projektnu aktivnost već su novinari često prinuđeni da rade poslove svojstvene nevladinim organizacijama. S toga je neophodno da donatori više podrže slobodu izražavanja i objektivno novinarsko izveštavanje, odnosno da pozive za predloge projekta prilagode osnovnoj delatnosti medija.

Svi intervjuisani novinari su se suočili sa nekom vrstom pritiska tokom svog rada ali nisu svi dovoljno aktivni u prijavljivanju istih. Sami novinari bi trebalo da budu aktivniji u prijavljivanju svakog vida pritiska (uživo ili online) bilo da dolaze od urednika, predstavnika vlasti ili građana.

Inicijativa Open je podržana od strane KFOS

